

TÁJÉKOZTATÓ

A tanulási eredmények tantervi meghatározásakor minden tanuló számít

A szakképzési tantervek tanulásieredmény-alapú megközelítésének sikere függ a tervezéstől, a megvalósítástól és a tanulók értékelésétől.

A tanterv nem csupán tantárgyak listája. Központi szerepet tölt be és iránymutatásul szolgál a minőségi oktatásban és tanulásban. A humántőke-fejlesztés, az oktatási és képzési rendszerben való bennmaradás és az egész életen át tartó tanulás ösztönzésének sarkalatos eszköze.

Az oktatás- és képzésmodernizációra sarkalló, változatos tanulói és munkaerőpiaci igények átalakítják a tanterveket. A szakképzés terén a tantervek egyre szélesebb körűvé válnak, és kulcskompetenciákat is magukba foglalnak. A tendencia hangsúlyeltolódást mutat a tanároknak meghatározott tanulási célkitűzésektől a tanulók számára meghatározott tanulásieredmény-alapú tantervtervezés felé (1. keretes írás).

1. KERETES ÍRÁS

Tanulásieredmény-alapú tanterv kontra hagyományos tanterv

A tanulási eredmények azok a megállapítások, amelyek azt tükrözik, hogy az egyes tanulók milyen ismeretekkel rendelkeznek, mit képesek elvégezni és megérteni a tanulási folyamat befejeztével.

Egyes országokban – például Németországban és Hollandiában – a tanulási eredmény helyett a kompetencia kifejezést használják. A tanulásieredmény-alapú tanterv jellegzetességei a hagyományos tantervvel szemben a következők:

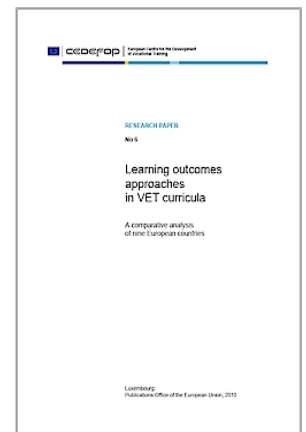
- a középpontban a tudást és készségeket egyéni és szocio-kulturális kompetenciákkal kombináló tanulás áll;
 - az interdiszciplináris tudást kontextusba helyezi;
- a középpontban a munkaerő-piaci és foglalkoztatási igények állnak (a hagyományos tanterv megragad az oktatási kontextus és az átadandó ismeretanyag szintjén);
- a tanulás változatos helyszíneken és akár több módszer szerint is lehetséges.

A tanulásieredmény-alapú tantervek az egyes tanulók ismereteit, megértésbeli és cselekvési képességeit értékelik, és alkalmazkodnak a különféle tanulási ritmusokhoz és útvonalakhoz.

Ez a hangsúlyeltolódás különösen a szakképzés és a felsőoktatás terén kézzelfogható, de egyre inkább jellemző az általános oktatásra is. 2010-ben a Cedefop Tanulási eredmények megközelítései a szakképzési tantervekben címmel tanulmányt tett közzé, amely az eredményorientált tantervfejlesztés legújabb tendenciáit és kihívásait mutatja be kilenc európai országban. Az eredmények azt mutatják, hogy bizonyos feltételek mellett az eredményorientált tantervek javítják a tanulás és értékelés folyamatát, és az oktatást és a képzést fokozottan a tanulók és a munkaerőpiac igényeihez igazítják. E feltételek a tantervfejlesztés teljes ciklusára vonatkoznak, beleértve a tervezést, megvalósítást és a tanuló értékelését is.

A jelentés a következő internetes címen elérhető:

A tanulási eredmények megközelítései a szakoktatási és képzési tantervekben
http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5506_en.pdf

A tényalapú szakpolitika-tervezés elősegítése érdekében a Cedefop e feltételek meghatározását és elemzését célzó, 32 országot érintő összehasonlító tanulmányt indított útjára.

Tantervinnováció és az egész életen át tartó tanulás reformja

A tantervi irányelvek régóta foglalkoztatják a tagállamok kutatóit, döntéshozóit és a nemzetközi szervezeteket – például az OECD-t, az Unesco-t, a Világbankot és az Európai Bizottságot. A tantervreformról és az innovációról szóló párbeszéd ösztönzésére a Cedefop 2009-ben ⁽¹⁾ és 2011-ben ⁽²⁾ két nemzetközi munkaértekezletet is szervezett, amelyen több mint 20 európai ország szakértői voltak jelen.

A résztvevők megvitatták, hogy az eredményorientált tantervek milyen segítséget nyújtanak a tanulásban és milyen előnyökkel járnak a tanulók számára. Ezenkívül vizsgálták a különféle tanulási környezetben alkalmazott eredményorientált tantervek tervezésének és megvalósításának bevált gyakorlati példáit is.

A tanulási eredmények alapján meghatározott szakképzési tantervek nem újkeletűek. Több mint két évtizedes múltra tekintenek vissza például Németországban, Franciaországban, Finnországban és az Egyesült Királyságban. Mára azonban az egész Európai Unióban nyilvánvalóvá vált, hogy a szakoktatási és képzési tantervek fejlesztésében a tanulási eredményre helyeződik a hangsúly.

A legújabb reformtendek azt mutatják, hogy az országos szinten meghatározott törzsanyagot a helyi igényekhez igazított, iskolai szintű tantervek egészítik ki. A nagyobb rugalmasság érdekében a kurzusokat modulokra bontják. A tanterv értelmezése, célja és szerepe is fejlődött. A tantervek mára az oktatási paraméterek szélesebb körében, például az oktatási és értékelési módszerek és eszközök, az oktatási anyagok és a tanulási környezet megtervezése terén is iránymutatást nyújtanak.

További előnyök a tanulók számára

A hagyományos, tantárgyalapú tantervekkel szemben a tanulásieredmény-alapú tantervek átfogóbbak és rugalmasabbak. Ezt gyakran úgy érik el, hogy a tantervet modulokra bontják, és a tanárok szabadon dönthetnek azok továbbfejlesztéséről és megvalósításáról. A tantervek további célja, hogy minél szélesebb rétegeket vonjanak be és ösztönzőbben hassanak a tanulókra.

A tanulásieredmény-alapú tantervek lehetőséget biztosítanak a tanulóknak arra, hogy tanulási folyamatukat maguk alakítsák és egyéni tanulási utakat építsenek ki.

Egyes országokban – például Litvániában, Máltán, Hollandiában és Finnországban – megvalósított fejlesztések bizonyítják, hogy a tanulásieredmény-alapú tantervek fokozzák a tanulók motiváltságát, továbbtanulásra ösztönözik őket, csökkentik a lemorzsolódók arányát és javítják a munkaerő-piaci integrációt.

Finnországban tények igazolják, hogy a tanulók jobban értik a velük szemben támasztott követelményeket, elkötelezettebbek és tevékenyebben vesznek részt a tanulási és értékelési folyamatban.

Szlovéniában a tanulók által relevánsabbnak vélt tanulásieredmény-alapú tantervek mentén zajló elméleti és gyakorlati képzés közötti kapcsolatokat sokkal erősebbnek ítélik. A tantervek relevanciáját az is fokozta, hogy a szakképzési intézetek, valamint a tantervtervezésben és tanulói értékelésben napjainkban fontos szerepet játszó üzleti és iparági szereplők között mára szorosabbá vált az együttműködés.

Az eredményorientált tanterv tervezésének feltételei

A szakképzési tantervek tanulásieredmény-alapú megközelítésének bevezetése számos kérdést vetett fel azok tervezésével kapcsolatban. Főbb témakörök: a különböző tanulási eredmények súlyozása; a munkához kötődő eredmények és a munkával töltött modern időszak szempontjából nélkülözhetetlen szélesebb körű szociális és egyéni készségek és kompetenciák közötti egyensúly megteremtése, illetve a készségek és kompetenciák tanterv-szintű azonosítása, meghatározása és ötvözése.

Bár az európai országokban különféle módszereket és megközelítéseket alkalmaznak, két feltétel kulcsfontosságúnak bizonyul a tantervfejlesztésben, melyek:

- a tanulási eredmények következetes alkalmazása és
- a tantervekbe foglalt, elvárt tanulási eredmények és azok tanulóknál tapasztalt megvalósulásának mértékét vizsgáló módszerek pontos összehangolása.

Az egyes országok között, azokon belül, sőt az intézmények között is felfedezhetők különbségek a tanulási eredmények értelmezését és azok tantervekben betöltött szerepét illetően. A tanulási eredményeket olykor a szakképzés egészén átívelő célként, míg

⁽¹⁾ Lásd: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/events/4432.aspx>

⁽²⁾ Lásd: <http://events.cedefop.europa.eu/curriculum-innovation-2011/> és a kapcsolódó cikket: <http://www.cedefop.europa.eu/en/articles/17686.aspx>

máskor egy adott tanulási program vagy tanítási egység eredményeként határozzák meg.

Az eredményorientált tantervek bizonyos esetekben szabályozó szerepet töltenek be, melynek célja a minőségbiztosítás. Más esetekben a tantervek szerepe pusztán didaktikus, céljuk, hogy az oktatási és tanulási folyamathoz keretet biztosítsanak.

A tanulási eredmények elnevezése sem egységes. A „kompetencia” és a „tanulási eredmény” kifejezések használata gyakran nagyon eltérő, időnként megtevesztő és ellentmondásos.

A tantervek kialakításánál – történjen akár nemzeti, ágazati vagy iskolai szinten – fontos, hogy a különböző szereplők között konszenzus jöjjön létre az alkalmazott fogalmak és a tanulási eredmények céljainak értelmezésében. A tanulási eredmények következtelen meghatározása és tantervi bevezetése veszélyeztetheti az átláthatóságot és hitelességet, illetve megkérdőjelezheti a kiértékelt tanulási eredmények érvényességét és megbízhatóságát.

Tények igazolják, hogy a tanulási eredményekkel kapcsolatos közös nyelvezet és értelmezés megteremtését célzó uniós eszközök – például az Európai Képesítési Keretrendszer ⁽³⁾ – által használt terminológiát egyre inkább átveszik a tagállamok (2. keretes írás).

2. KERETES ÍRÁS

Tanulási eredmények = a tudás, a készségek és a kompetenciák készlete

Tudás

Az információk tanulás útján történő befogadásának eredménye. A tudás egy adott munkaterülethez vagy szakirányhoz kapcsolódó tények, elvek, elméletek és gyakorlatok összessége.

Készségek

A tudás és szakértelem alkalmazása feladatok és problémák megoldása érdekében. A készségek kognitív (logikai, intuitív és kreatív gondolkodással jellemezhető) és gyakorlati (kézügyességet, módszerek, anyagok, eszközök és műszerek használatát igénylő) szempontból írhatók le.

Kompetencia

A tudás, a készségek és a személyes, szociális és/vagy módszertani képességek használatának bizonyított képessége munkahelyi vagy tanulási helyzetekben a szakmai és egyéni fejlődés érdekében.

A tantervekkel járó tanulási eredmények azonosításának és meghatározásának módszerei is orszá-

gonként és intézményenként változnak. Európa legfőbb kompetenciamodelljei – a német, a francia és az egyesült királyságbeli – az idők során alakultak ki, és olyan más országok taxonómiáira és tipológiáira is hatással voltak, amelyek gyakran arra törekedtek, hogy a tantervben ötvözzék és egyensúlyba hozzák a bemeneteket (inputs) és az eredményeket (outcomes) (3. keretes írás).

3. KERETES ÍRÁS

A bemenetek és az eredmények egyensúlya a tantervekben

Tisztán bemenet-orientált, vagy tisztán eredményorientált típusú tanterv, mint elméleti meghatározás nem létezik. A tantervek mindig vegyesek, az „eredmények” típusai pedig országonként nagyban eltérnek. Mi több: két eredményorientált tanterv is jelentősen különbözhet egymástól.

A tanulási eredmények gyakran nem helyettesítik a tanulási inputokat (tartalmakat, oktatási és tanulási módszereket, órándeket, stb.), de a legtöbb esetben többé-kevésbé markáns szerepet kapnak az inputoknak és azok relatív fontosságának meghatározásában.

A tantervfejlesztés minőségbiztosítása az alkalmazott módszertől függetlenül kulcsfontosságú. Ezt általában oktatási szakemberek és munkáltatók együttes bevonásával biztosítják. A tantervtervezésben sok esetben a tanulók is tevékeny szerephez jutnak.

A tanulás és értékelés egyre inkább összekapcsolódik. A tanulók értékelése jó és rossz irányban egyaránt befolyásolhatja a tanulási folyamatot. Ezért az értékelés eszközeit és a tanterveket (Skóciához hasonlóan) szorosan egymáshoz kapcsolva kell kialakítani, de lehetőséget kell biztosítani a nem-formális és informális tanulás elfogadására is.

Az eredményorientált tantervek bevezetése és alkalmazása miatt a hagyományos értékelési eszközöket számos európai országban újra kellett gondolni. Szlovéniában és Spanyolországban például speciális eszközöket fejlesztettek ki az ún. puha készségek értékelésére. Finnországban jól működő önértékelési rendszer áll a tanulók rendelkezésére, amely a tanárok és tanulók számára egyaránt előnyösebb értékelési kultúrát eredményezett. A legtöbb tagállamban formatív értékelést alkalmaznak, amely a tanulóknak valódi, rendszeres és tartalmas visszajelzést nyújt, míg a tanárokat az elért eredményekről és a tanulási folyamat módosításának szükségességéről tájékoztatja.

⁽³⁾ Lásd: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm

Az eredményorientált tanterv megvalósításának feltételei

Az eredményorientált tantervek megvalósítása számos tényezőtől függ, beleértve:

- jól képzett, a megfelelő pedagógiai gyakorlatokat alkalmazó tanárokat és
- az iskolát a munkahelyhez kapcsoló, ösztönző tanulási környezeteket.

Az eredményalapú tantervek sikeres oktatásához olyan jól képzett tanárookra van szükség, akik nem csak a szükséges tudással és készségekkel, hanem a tanterv változtatását lehetővé tevő megfelelő hozzáállással is rendelkeznek. Az új tantervekhez másfajta iskolai vezetés és egy olyan új tanulási kultúra szükséges, amelynek elfogadása és az oktatási és képzési intézetekben való alkalmazása nem mindig zökkenőmentes.

Az új tantervek sikeres megvalósításán túl a tanároknak fel kell mérniük, hogy a tanulók elérték-e a tantervben meghatározott tervezett tanulási eredményeket, általános készségeket és kulcskompetenciákat. E készségek, kompetenciák és attitűdök mérése összetett feladat.

E fejlesztések szükségessé teszik a tanárok rendszeres pedagógiai és értékelés-módszertani továbbképzését, valamint szoros együttműködést kívánnak meg az iskolai oktatók és vállalati trénerek között.

Napjainkban egyre több európai szakképzési intézményben nyilvánvaló a hagyományos oktatási gyakorlattól való eltávolodás. Az oktatás új formái – például az önálló és integrált tanulás, a projekt- és csoportmunka, a társaktól való, valamint az aktív tanulás – lassan a tanítási gyakorlat részévé válnak. Az új pedagógiák a kritikai gondolkodás fejlesztését célozzák meg. Görögországban például transzformációs (átalakító) tanulást alkalmaznak, amely feltevéseket, elvárásokat és esztétikai élményeket vizsgál, így készítetve a tanulókat a művészetekkel, kultúrával és természettel kapcsolatos reflexiókra.

A tanulásieredmény-alapú tantervek eredményesebben taníthatók az egyéni különbségekre fogékony tanulási környezetekben. E különbségek adódhatnak a tanulók háttéréből, korábban megszerzett tudásából és képességeiből. A tanulási környezeteket úgy kell kialakítani, hogy a tanulás társadalmi és gyakran együttműködésen alapuló élménnyé váljon. Ezenkívül kiemelt figyelmet kell fordítani az érzelmek fontosságára és a tanulói motivációra is. A szakképzésben egyre gyakrabban használják az informatikai és kommunikációs technológiát virtuális környezetek létrehozására és valós munkakörülmények szimulációs modellezésére.

Összefoglalva: a tanulásieredmény-alapú tantervek népszerűsíthetik a tanulóközpontú, inkluzív tanítási és tanulási gyakorlatokat, melyek az önálló, aktív és kritikus gondolkodó polgárok oktatásának fontos eszközei lehetnek. Ám a tantervekben rejlő lehetőség kiaknázásához a megvalósításukhoz szükséges feltételeket is meg kell teremteni.

Tájékoztató – 9060 HU
Katalógusszám: TI-BB-11-003-HU-N

© Európai Szakképzés-fejlesztési Központ, 2011
A sokszorosítás a forrás feltüntetésével engedélyezett.

A tájékoztatók spanyol, német, görög, angol, francia és olasz nyelven érhetők el. Ha szeretné rendszeresen megkapni őket, írjon nekünk a következő email címre: briefingnotes@cedefop.europa.eu

További útmutatók és Cedefop-kiadványok:
<http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

PO Box 22427, 55102 Thessaloniki, GÖRÖGORSZÁG/GREECE
Europe 123, Thessaloniki, GÖRÖGORSZÁG/GREECE
Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020
E-mail: <mailto:info@cedefop.europa.eu>

visit our portal www.cedefop.europa.eu